

خوڼندڼوۍ يۍ کي جياواز به چۍ ند چۍ مکۍ کۍ. زاهير باهير

1 ئيمپرياليزم باۍ اترين پلۍ سرمايۍ داريۍ

ئۍم چۍ مکۍ لۍ لايۍن لينينۍ وۍ هاتۍ ناوۍ وۍ. لۍ ساۍ 1916 دا لۍ سردۍ مي جۍنگي جيهاني يۍ کۍ مدا کا تۍ کۍ لۍ سويسرا بووۍ به ساۍ کۍ پۍش شۍ شۍ ئۍ کتۍ بهۍ ري 1917 ئۍم کتۍ بهۍ نوسيوۍ. لينين لۍ نوسيني ئۍم کتۍ بهۍ دا سوودۍ کي زۍ ري لۍ شیکردنۍ وۍ ئا بووريۍ کاني مارکس بينيوۍ.

ئۍ و تۍ ژينۍ وانۍ کۍ لينين کردوني و لۍ دوو توۍ ئۍم کتۍ بهۍ دا ئامادي کردوۍ بنۍ ما کۍ چۍ ند خا و وداوۍ کي گۍ ورۍ بووۍ لۍ قۍ ناخۍ کاني ئيمپرياليزم کۍ لای ئا بوورينا سان و مۍ ژوو نوسۍ کان تايتهۍ جيا جياي پۍ دراوۍ. به گوۍ برۍ پۍ ناسۍ کاني ئۍ وان نه تۍ وۍ يۍ کي بهۍ هۍ ز يا استتر دۍ و تۍ کي بهۍ هۍ ز لۍ گۍ کۍ نترۍ يۍ سياسي، ئا بووري، يان سۍ ربازيۍ وۍ کاريگۍ ري خۍ بهۍ سۍر ولاتاني يا ناوچۍ لاوازۍ کانا درۍ ژدۍ کا تۍ وۍ، کۍ زۍ رجار بريتيۍ لۍ کۍ لۍ نیکردن و بهۍ کارهۍ ننان و تاۍ لانکردني سۍ رچاوۍ کان و باۍ مادۍ ستی بهۍ سۍر دانېشتواني ناوځۍ ييدا.

ئيمپرياليزم لۍ مۍ ژوو يۍ کي درۍ ژدا بهۍ شۍ وۍ جۍ راوچۍر بووني هۍ بووۍ، بهۍ ام ئۍ و زاراوۍ يۍ زۍ رترين پۍ يوۍ ندي بهۍ قۍ ناغي سۍ دۍ پازدۍ تا بيستمۍ وۍ هۍ يۍ. لۍ وانۍ شۍ ئيمپراتۍ ريۍ تۍ کاني سۍ رۍ تايي وۍ کۍ ئيمپراتۍ ريۍ تيۍ ماني و فارس و چين بهۍ داگيرکردني خاکۍ کان فراوانتر بوون.

لای لينين ئۍم وشۍ يۍ فراوانتر بووۍ وۍ مۍ بهۍ ست لۍ وونکردنۍ وۍ هۍ کارۍ ئا بووري و سياسيۍ کاني ئيمپرياليزم بوو و چۍن بووۍ هۍ مملاناۍ جيهانيۍ کاني وۍ کۍ جۍنگي جيهاني يۍ کۍم. لينين دۍ يگوت ئيمپرياليزم پۍ رۍ سۍ ندنۍ کي سروشتي سرمايۍ داريۍ، کۍ قۍ رخکاري و سرمايۍ دارايي زاۍ بوون و لۍ گۍ کۍ فراوانبووني کۍ لۍ نياليزمۍ وۍ بهۍ دواي بازارۍ نوۍ دا دۍ گۍ ان.

لينين ئيمپرياليزم بهۍ "قۍ ناغي قۍ رخکاري سرمايۍ داريۍ" پۍ ناسۍ دۍ کات، کۍ بازرگاني و بانکۍ گۍ ورۍ کان زاۍن بهۍ سۍر ئا بووريۍ کانا و بهۍ دواي بازارۍ و سۍ رچاوۍ نوۍ دا لۍ دۍ رۍ وۍ وۍ مات دۍ گۍ ان.

لينين پۍنج تايېۍ تمۍ ندي سۍ رۍ کي ئيمپرياليزم دۍ ستنيشان دۍ کات:
يۍ کۍ : کاپيتاليزم چۍ بوونۍ وۍ بهۍ رهۍ مهۍ ننان و سرمايۍ قۍ رخکاري دروست دۍ کات کۍ کۍ نترۍ يۍ تۍ واوي پيشۍ سازيۍ کان دۍ کات.

دوو: یځوگرتنی سارمايي بانکي و پيشه سازي د بېلت هې سارمه داني
نليگارشيپ دارايي کان.

س: ه نارد کړدنی سارمايي (و بېره نان ل بازارا کاني د ر و)
گرنگر د بېت ل ه نارد کړدنی کا کان.

چوار: پکېه ناني ق رځکاري سارمايي داري نود و و تي ک جيهان ل
نوان خ ياندا دابش د ک.

پنج: داب شيووني خاکی جيهان ل نوان زله ز ئيمپرياليسټ کاندا
ت و او د بېت و ناک کي ب دواي خيدا د ه ن ت.

لينين ل و س ر د م دا ب هاوکاري نوسين کاني مارکس ل س ر پرسی
ئابووري، د ر کي ب و کړدو و ک سارمايي داري ب ر و م ن پ ي
د چ ت و بز نس بچو ک کان ل لاي ن ک ميانيا گ و ر ک ان و لووش
د در ن، پرسی دراو و د ز گ دراويي کان د ب ت کاردان و ي ک
ح تمی دياردي کاپيتاليزم. ج وه ر ي کاپيتاليزم ب ي کادان و
ملمان ي نوانی ک ميانياکان و خا و ن سامان کان و ئ م ش ب ر و
خولقا ن دنی چ و ساندن و و ج نگی گ و ر ي د بات. لينين ج نگی جيهانی
ي ک م ي ب ب ر نجامی راست و خ ي مللمان ي ئيمپرياليزم ل س ر
ک ن ي کان و س ر چا و ي ک ر س ي خا و و بازارا زانيو.

نوان ي س ر و کورت ي کن ل و ي ک لينين پ ناس ي ' ئيمپرياليزم
با ت رين ق ناخي سارمايي داري ' ب س ر کاپيتاليزم دا ب يو،
پ شبنی ئ و و ش کړدو و ک ئ م ک تا ق ناخي ئابووري کاپيتاليزم و
ه ر س د ه ن ت و س شاليزم دروست د ب ت. ب کورتی ت بيني ک ي
لينين خ ن ي ل ئيمپرياليزمی سارمايي داري، ک نيشانی د دات
چن ق رځکاريي ئابووريي کان د ب ت ه ي ه ژمووني جيهانی و
چ و ساندن و ي ب حمان و ش . ب م شيو ي ب ر ک کاني لينين
کاريگ ريان ل س ر بزووتن و د ژ ک ل نيا ليزم کان و ش ش
س سياليسټي کان ل س ر ان س ر ي جيهاندا ه بو.

ب گومان ئ و ي ک لينين ل ر دا وتوي تي ت بينی و پ شنار کړدن
بو و ب سا نانی ئايندي پاش س ر د م ي خ ي ه ر و ک چن ئ م
د توانين ه ن د ک پ شبنی گ ر چي و و کو خ ش د قاو د ق د ر ن چيت ب
ئايند د ک ي ن.

ئا يا ئ و چ م ک ي لينين دروست بو؟

پ ش ئ و ي ب م س ر و م ي پرسیار ک د ب ت ئ و ب م
مارکسيي کان و کو ديني کان ئايد ل جين ئ و ي ک و تراو ب
س ر د م کي پ شو ل ق ناخي کي تايي تي ک م دا پاش ئ م ه موو
سا ن، نوان ه ر نوان د ن و با و يان واي ک ئ ستاش ئ و

په ناسه يې په کاپيتاليزم سره د هره دروسته، گرفتې گوره لای
نوان وکو دینيې کان شره، قسه و چې مک ه موی له زمان و له
شون و واقعی خه دادېن.

گر ته ماشای واقع و کاپيتاليزم سره د هره و نه و په شوه چون و
گه انکار يې که په خه يوه بينو بک يې، هه يې نه و چې مک ي
درخستوو و له نه ستادا کردو ي تيه چې مک کی مردوو،
هه و شاندن وې نه م چې مک له ه نووک دا گران نيه چونک نه و پاسا
و به هانان به سه لماندنې چې مک کی، نه ستا د توانرت وکو
راستيېک يا خود هه يېک بزانت .

لوانه لينن باوه ي وابوو که سه رمایه داری هره رس ده ه نه ت و
سه شاليزم دته کايوه هره به يې دواي ئيمپرياليزم ق ناخک يا خود
هه نگاو کی دیکه نيه تا کو سه رمایه داری بينت، به م نه و د بينين
که سه رمایه داری به کردنی چې ند ريفرميکی وکو گرتنه باری سياسه تي
خزم تگوزاری و جيهانگیری و نو کردنه وې ته کنیکی نو، دروستکردنی
ته کنه له جاي نو تا اده ي کی زه له بری هره سه نه نانی، خه زیاتر
بينا کردوو .

پاساوه کی دیکه ي لينن نه و بوو که سه رمایه داری ق خرکردنه، به م
هاتنی سياسه تي نيوليبراليزم و گه به يې بازرگانی و مام و
تابوری ديجيتای و دروستکردنی جره ها ج نگی کورت و دره خایه ن،
نه هره نه و ش به کو توانی خه م دهره نایز بکات و نه هره
سياسه تي ق خرکردن بگرته به به کو که مپانیا گوره کانیش له
مملانیه کی زه گوره دا بن تا کو بازای نو دروست بکانه و بازار
که نه کانیش نه وې که سوودی به نه ت م دهره نایزی بکانه .

بنده مایه کی دیکه ي لينن به چې مک کی و به ره نه نانی به یانه و
فراوانبوونی بوو که ه نه دک جار به زه و له گه ي داگیرکردنه و
بوو، به م له نه ستادا د بينين که ه نه دک له و مام و
بازرگانیه خه به خشانیه و که جاری و هه يې که دوه ته کان له ژهر
فشاری ي کدیدا نه و ناکن هره و کو چنه له نه ستادا چنده ها
مام و يې بازرگانی و گرېبسته پيشه سازی له نیوانی ه نه دک له
دوه ته کانه هره و به رد و امیش نه و روودات، جگ له مانه ش
دوه ته ته کان به به کاره نه نانی که م گه فريميله و کو به رزکردنه و
دابه زیني ته ي سوو و هه ئاوسانی پار و هره ها دانانی گومرگ
(تاریف) نه مانه ش يې خه یان هه يې له لایه له سه ره به های دراویان و
له لایه کی دیکه له سه ره پرسی به ره مه نه و مام و يې بازرگانی.

خاله کی دیکه ش هه يې که چا و کردنی زه گرنگ له گه بوونی
چوساندنه و دسه ته هره زانی هره کار، نه ویش نه و يې که نه ستا

زېږېدلى وې، بېرته نېكې كان و دروستكردنى پرېژې جياوازې كان لې ګاڼ ګرېښې ستى كې مېانيا زې بېلاخې كانو لې ګڼو دې وې تانى كې پرېژې كانيان دې وې، ياخود لې نېوانى خودى دې وې تېكاندا هېن. ئېمې هېچ وې تېكان ناتوانت سېراپاي پرېژې كانى بې كې مېانيا كانى خې ياخود خودى دې وې تېكانو بېكات و بېكېت، بېكې پېنا بې كې مېانيا ګې وې كان ياخود دې وې تېكانى دېكې دې بات تاكو ئې و پرېژانې جې بې جې بېكېن. بې نموونې ګې لېك لې دې وې تېكانى ئې فرېقا لې ګاڼ چين و كې مېانيا چينېې كانو پرېژې كانى وې كو ګا و بان و پرېژې سېد و خزمې تېگوزاريې جياوازې كان و پرېژې ګې وې تې دېكې دې كېن. ئېمې جې لې وې كې خودى دې وې تېكان لې ګاڼ قېزى صندوقى دراوى نېودې وې تې و بانقى نې و دې وې تېيې وې ګې رچې ګرېښې ستې كانى نيوانيان زېر سېخت و قورسې ئېمې دې كېن. استې كردنى هېندېكې پرېژې ياخود قېزكردن ناچاريې و دې بېت بېكېت بېمې تام تا رادېيې كې زېرېش خې بېخشانېيې نېكې بېزېر پېيان بېكېت و دې وې تېكې بېت داگيريان بېكات سېروېت و سامانيان بې تېان بېت و ئېمې پرېژانېيان بې ئې نجام بدات .

لې كې تاييدا دې توانم بېمې ئې وې لينين وتونى هېندېكې استيان تېدايې وې كو مانو وې هېژموونى وې باتې زلھېزې كان و جېنگ و چې وساندنې وې و كې تا ئېستاش ئېوانې هېر بېردې وامن لې ګڼو ئې وې شدا سېرمايې دارىي خې گونجانېدو وې و ګېشې زياتر و زېرى كړدو وې، سېلما ندو وې تې كې خې اګر ترې لې وې لينين پېشېنى دې كړد. لې كاتې كېشدا كې هېژموونى ئې بوورىي هېشتا بوونى هېيې، بېمې تام ئې زترې و بې هېزترې لې وې كې لينين پېشېنارى كړدو وې. بېمې اى من ئېمپريالېزم با تېرېن قېناخى سېرمايې دارىي نېيې، سېرمايې دارىي ئې و قېناخى تېپېاند و ګېشېت قېناخى جېهانگېريي. جېهانگېريي و ئېمپريالېزم دوو قېناخى زېر لې يې كدى جياوازن و پېناسېشيان زېر جياوازې هېر وې كو چېن ګېشېت كړدن شيان جياوازې. ئېمپريالېزم قېناخېكې بوو بېمې تام قېناخى با تېرېن نې بو، كاتېكې كې ئېمپريالېزم هې بوو عېولېمې نې بوو، كې عېولېمېش هات ئېتر ئېمپريالېزم وجودى نې ما

2 تېرې سې جېهانېكې

بېرې من ئېم تېورې بې تېواوى بې وې سېرېو پېيوست دې بېتې وې، واتې بې پرسى ئېمپريالېزم وې، ګېر چې سا نېكې زېر بېنيان بوو، چونكې بې بېواى لينين نېكې ئېمپريالېزم دوژمنى سېرېكې چينى كړېكارانې، بېكې كو دوژمنى سېرېختى ګېلانى كې نايزكراوېش بې وې

کە داگیری کردون و ئنج و سامانی سروشتی و ناسروشتیانی بە تان بردوو، ئه‌گه‌ی هه‌موو جاره‌ سه‌ربه‌خه‌یه‌ك و په‌شكه‌وتنه‌کیان له‌ ده‌گرته‌. و ئه‌ای ئه‌وه‌ی كه‌ لینین چه‌مكه‌ جیهانی سه‌ی به‌کارنه‌هه‌ناو به‌ام خودی تیه‌ره‌كه‌ هه‌ر ئه‌و ناوچه‌ و وه‌اته‌ن ده‌گرته‌وه‌ كه‌ کاتی خه‌ی به‌شی زه‌ریان له‌ لایه‌ن وه‌اته‌ ئیمپریالیزمه‌كانه‌وه‌ داگرکراون و چه‌وساونه‌ته‌وه‌ و له‌ جه‌وه‌هه‌ریشه‌دا به‌ناخه‌ی تیه‌ری سه‌ جیهانه‌كه‌یه‌.

له‌م باره‌شدا لینین باوه‌یه‌ی ئاوا بووه‌ كه‌ ده‌به‌ته‌ خه‌باتی زه‌گاری نه‌ته‌وه‌یه‌ی ده‌سته‌به‌کار به‌ته‌وه‌ و خه‌باته‌ش سه‌رومه‌ به‌ته‌ و كه‌کارانی خودی وه‌اته‌ش ده‌به‌ته‌ پایه‌ی گه‌وره‌ی ئه‌و خه‌باته‌ بن شانه‌به‌شانی بزوته‌وه‌ی زه‌گاریخوازی نه‌ته‌وه‌یه‌ی. به‌ ئه‌مه‌ش لینین چه‌نده‌ ته‌كه‌سته‌ و باسی گه‌رنگی نووسیوه‌ له‌وانه‌ " مافی چاره‌نووسی گه‌لان (1914-) " ئه‌و له‌ره‌دا ده‌ته‌ته‌ گه‌لانی سه‌ته‌مه‌له‌کراو مافی جیا بوونه‌وه‌ و په‌كه‌هه‌نانه‌ی ده‌وه‌ته‌ی سه‌ربه‌خه‌یان هه‌یه‌ جه‌ختیه‌ له‌وه‌ ده‌کاته‌وه‌ كه‌ مارکسیسته‌كان په‌ویسته‌ پشتگیری ئه‌م مافه‌ بکه‌ن له‌ هه‌مان کاته‌دا بانگه‌شه‌ به‌یه‌که‌ته‌ی په‌له‌تاریا بکه‌ن. ئه‌و جه‌ختی له‌سه‌ر گه‌رنگی په‌رسی نه‌ته‌وه‌ چه‌وساوه‌كان کردوو ته‌وه‌، له‌وانه‌ گه‌لانی ئاسیا بووه‌ به‌ به‌ده‌سته‌هه‌نانه‌ی سه‌ربه‌خه‌یه‌ی له‌ زه‌له‌هه‌ز ئیمپریالیسته‌كان.

لینین چاره‌که‌ی ته‌ر له‌ نویسنی " شه‌هه‌شی سه‌سیالیسته‌ی و مافی چاره‌ی خه‌نووسی گه‌لان (1916) " - له‌ره‌دا زیاته‌ر په‌یه‌وه‌ندی نه‌وان شه‌هه‌شی سه‌سیالیسته‌ی و خه‌بات به‌ زه‌گاری نه‌ته‌وه‌یه‌ی وه‌وه‌ن ده‌کاته‌وه‌، جه‌خت له‌وه‌ ده‌کاته‌وه‌ كه‌ به‌زاردی مافی چاره‌نووسی مافه‌که‌ی دیموکراسیه‌ی كه‌ یاره‌مه‌ته‌ی په‌که‌خته‌ی كه‌کاران ده‌داته‌ له‌ سه‌رانسه‌ری گه‌لاندا. ئه‌مه‌ی له‌ مانگی دووی ئه‌و سه‌هه‌دا نویسی. لینین له‌وه‌ نویسنانه‌دا به‌ شه‌هه‌یه‌که‌ی زه‌ر به‌ره‌راوان له‌سه‌ر بزوته‌وه‌ی زه‌گارییه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌كان، ده‌ر ئیمپریالیزم و ئه‌یه‌ی گه‌لانی سه‌ته‌مه‌له‌کراو له‌ خه‌باتی شه‌هه‌شگه‌هه‌انه‌ی جیهانه‌دا نووسیوه‌، له‌وه‌ گه‌لانه‌ش كه‌ به‌ره‌مه‌كانی لینین باسی له‌ خه‌باتی زه‌گاری خه‌باتی زه‌گاریخوازیانی کردوو گه‌لانی ئاسیا و ئه‌فریقا و گه‌لانی دیکه‌ی كه‌له‌نایزه‌ کراو بوون.

کاته‌که‌ش كه‌ کته‌بی ' ئیمپریالیزم باهه‌ترین قه‌ناخی سه‌رمایه‌دارییه‌ 1917 ' نووسی، دووباره‌ باسی ئه‌یه‌ی بزوته‌وه‌ی شه‌هه‌شگه‌هه‌یه‌یه‌کانی له‌ ئاسیادا کرده‌وه‌. ئه‌م به‌چه‌وه‌نه‌ی لینین و بانگه‌شه‌کردنی به‌ زه‌گاری نه‌ته‌وه‌یه‌ی و چاره‌نووسی نه‌ته‌وه‌یه‌ی له‌گه‌هه‌ زه‌ره‌كه‌ له‌ بزوته‌وه‌ی ده‌ر كه‌له‌نایزه‌کردنی ئاسیادا هاته‌وه‌.

دواتر له‌ سه‌ه‌ی 1920 دا لینین چاره‌که‌ی دیکه‌ گه‌هه‌یه‌وه‌ سه‌ر ئه‌م باسه‌ و له‌ " ته‌زه‌كان له‌سه‌ر په‌رسیاره‌ نیه‌تمانیه‌ی و كه‌له‌نیالیزمه‌كان " كه‌ له‌ كه‌نگه‌ی دووه‌می نه‌ونه‌ته‌وه‌یه‌ی كه‌مه‌نیسته‌دا په‌شكه‌ش کران. له‌ره‌دا

زربوونی ژمارې کرکاران و وټا تېردنې بڼې و سرمايې دارۍ کې
قټناځک بې گوډرې ئې و تېرې نړيکترمان دټکاتو و لې شېشې
سټشالېستی.

دوو لايې نې هېر زېر خراپې ئېم تېرې ئې وې کې لې هېندېک وټا تدا
حېزې کېم نېستې پرې ووسيې کان پشټگيرۍ دسټا تدارانې وټا تېکې
خېان دټکرد بې هې نړيکيانو و لې ووسيا و لې و لاشو و کې ئېمان
وټات بڼې و سرمايې دارۍ دټبېن يا لې هېندېک وټا تې وټکو عټراق دا
وايان لې جېماوېر کېيان و خېکې دټگېيان د کې وټات دټتوانت لې
گې دټوټې تې دېم ګراسې يا گېلې ياخود دېم ګراتې گېلې، لې
گې گې شېکردنې ناس سرمايې دارۍ و بگاتې سټشالېزم .

لايې نېکې دېکې خراپې ئېم تېرې ئې وې کې تا ئېستاش لې ناو چېپ و
سټشالېدېم ګرات و حېزې کانې دېکې وټکو 'سټشالېست وټرکېر پارتې'
کاتېک کې شېشې نيوانې دوو دټوټې تې وټکو عټراق و ئېرانې هېشتاکانې
چېرخې اټبور دوو هېبوو، ئېمان لايې نګرې ئېران بوون بې پاساوي ئې وې
گوايې ئېم ټريکا ئېمپريالېزم و ئېران بېرګرېي لې خېي و
نېشتمانې دټکات، ئېمان پشټگيرۍ ئېرانېان دټکرد . ئېم هېوټېسټ بې
ئاشکرا لې 'سټشالېست وټرکېر پارتې' ئې و کاتې برېتانېادا
دټبېنرا .

لېم شېشې انې ئېستاشدا وټکو شېشې نېوانې ووسيا و ئېکرانېا ، ئېم
چېپانې پشټگيرۍ دټوټې تې ئېکرانېا دټکېن لې بېر ئې وې کې ووسيا
ناکې کې سټرکېي و ئېمپريالېزم . هېروېها لې شېشې حېزې و
حېماس و ګروپې کانې دېکې دژ بې ئېسرائېل، چېپېکان هېمان
هېوټېسټيان هېي و لې گې ئې وټکخراوانېدان و دژ بې ئېسرائېلن،
لې بېر ئې وې پاې و بېنکې يېکې گې وړې سټرېزي ئېمريکايې .
هاوکاتېش هېر بې گوډرې ئې و تېرې 'تېرې سټ جېهانېيکې' ئېمان
پشټگيرۍ وټاتانې وټکو فېزېلا و کوبا و هېندېکې دېکې لې وټاتانې
ئېم ټريکاي لايټن دټکېن کې لې ژر دټسټا تې حېزې چېپېکاندان کې
ئېم ټريکا دژايې تېيان دټکات .

بېم شېوېيې تېرې سټ جېهانېيکې بووټې پېوټرکې لاي ئېم چېپانې لې
بوونې جېنګې نيوان دټسټا تېکاندا هېوټېسټيان ئاوايې کې کاميان
لې گې ئېم ټريکادايې ، ياخود نړيکې لې ئېم ټريکا و .

بېکېکردنې ئېم تېرې لې هېر بوارېکدا لېوانې سټرېو کې باسم
کردن تېيېر کې لې خزمې تې سسېتېمې سرمايې دارېدايې، دا بېشکردنې
کرکاران و کردن بې دوژمنې يېکديې و لېتکردنې تېکېشان و
خېباتيانې . سټرېو ئېم شې هېر بېکاره نېانې چېمکې ئېمپريالېزم لې

ئاستادا ھەممەي و زەربەيەكي گۆرە دات بە بزوتنەوي كەكاران و جەماوەر .

لە ئاستادا ھەموو جیھان سەرمایەدارییە گۆرچی دابەشبوون بەسەر وەتانی پیشەسازی گۆشەکردوو وەتانی ناگۆشەکردوی پیشەسازی ، شەیی نیوانی دەوڵەتەکانیشیان شەیی پاوانەکردن و لەدانە لە بزوتنەوي كەكاران، بە ئاستەوخە و نااستەوخە، لەدانە لە بزوتنەوي سەشیالستی ئیتر گۆرنگ نیە ئو دەوڵەتانە لە ژەر ھەر ناوێکدا بن و ھەر حیزبێک حۆکیان بەکات و ئیدیعی چە دەکەن. پاساوی پەلینەکردنی سەرمایەدارییە بە ئیمپریالیزم و سەرمایەداریی ، کە دەکەت لەسەر دا ئو شەرەفەیی بە بەکەین کە بەشەکەیی سەرمایەداری کە ناوی ئیمپریالیزم بەشە خراپەکەیتى و ئوانی دیکەیان بەشە باشەکەیتى.

لە ئاستیدا خەباتی ھەمووان دەبەت لەدان بەت لە سەرمایەداران و دەسەلاتدارانی ناوخی، خەباتە دژ بە قەتە پەلەینەکەیی سیستمەکە کە ئو تاکە گۆیە بە ھەر سەھەنەنی خۆدی سیستمەکە، نەکە پشتگیریکردنی دەوڵەت لە شەشەکانیدا بەکو یاخیبونە بە ھەر شەوێکە کە خەبەکی لەسەر ئاستی تاک و کەمە دەتوانەت بەکات. پرسی تەواوی خەباتیش یەکا کردنەوي كەشەیی نیوانی دەوڵەتی سەرمایەداری و كەكاران و جەوساوەکانی دیکەیی، لەبەلاکردنەوي كەشەیی کاری كۆگرتەیی و تەشکەلی پە ھەر گۆرەکەیی سەرمایەدارییە کە دەوڵەتە .

بەداخەو کە ماکی تیەری سە جیھانی تا ئێمەش ھەر ماوە و ئێمە گۆرەیی خەیی دەبینەت لە دابەشکردن و ھەخەتەندەمان بە متمانەبوون بە ژەمی نیشتمانی و شەیی رەوا و دژ بە ئیمپریالیزم و قەتەگۆرەکەیی سەرمایەداریی .

بەئای من چەمکی ئیمپریالیزم کە ھەندەکە لە ئێنارکستەکانیش بەکاری دەھەنن ھەممەي . ئو دابەشکردنی سەرمایەداری و دەوڵەتانی سەرمایەدارییە و کو وتم بەسەر باش و خراپدا، کەرتکردنی چینی كەكار و جەماوەر و بزوتنەوي كەنیانە، شەواندنی دروستی ئو بیرکەیی کە ناسینی کاپیتالیزم و کو سیستمەکی جیھانی و بزوتنەوي كەشە ھەر جیھانیە. گۆتەنەوي كە بە تیەری سە جیھانەکە و بەکارھەنانیشی بەرگریکردنە لە جەنگی نیوانی دەوڵەتانی سەرمایەدارییە بە ئوایەتیدانە بە یەکەکیان و بە شەیتانکردنی ئووی تریان. کردنی ئێمەش گۆر بە ھەشیارییەو بەت یا ناھەشیاریی زەرەکی زەر دەگۆیەنەت بە بزوتنەوي كەمان ھەر و کو گۆیانەدویتی .

پښتانه يې باوي د ووتو-ناتو واک واک هاتوو کي زريني دانېشتووان هاوبېشي زمان، کولتور، ټيټنيکين، يان پاشخان کي مټوويي هاوبېشيان ه.ي. خاکک و ناوچي کي جوغرافي ه.ي کي سنور کاني داني پيدا نراو لگي حکومتي کي سروري (کنتي) ي بسار ن و خاک و خپي کي ناو ويدا ه.ي. د سيات کي ناو ندي ه.ي کي ياساکان ج.ي. د کات و واکو د پان کي و ناسايش د پارز. ه.ي. ها داني لان د واکي تاني تري واک قوار ي کي سربخ ل لان و اکخراو نود واکي کان واک و بووني نرد و ديلا ماسي.

سەررەڭاي ئۇوانى سەررەڭو گوايە ئىم دەۋىت- نەتەۋىيە كەنتىنى
تەۋايى كاروبارى ناۋخە و دەررەۋى خەي دىكات و لى و باررەۋى
سەربەخەيە. ھەر ئاۋاش ناۋنوس كراۋ كە دەۋىت- نەتەۋىيە سەررەڭوتەنى
نەتەۋىيە و قەۋاررەۋىيە كىياسى بە ھاۋبەشى خەتەۋىيە كەي ھەيە لى
شۈناسى كۈلتۈۋىيە، زما نەۋانىيە، يان نەتەۋىيە .

لہذا ماننے سے روکش زیادہ تر لے سارے دے دے تھے۔ نہ تو وہ دے دے ورتے کہ
 ہاؤس مانی لے لے کارے کانی وکے زمانے ان چھوٹے کی ہاؤس شدا
 تے ادے کے ے کسانے، بے کے کے ئے وے کے سنوورے سیاسیے کانی
 دے دے لے گے سنوورے کولتووریے کانی نہ تو دے دے کدے گرنے وے، گواے
 ہست بے خاؤندارے تی لے وے وے وے حوکمے انیدا دے کات، دے توانے
 سے قامگیری وے کے تی نیشتمانی وے ے کگرتووی کے مے تی بے زے۔

بہاؤ مائے واہ؟

ئەممىلەر ۋاقيىدا ھەر دەۋىت- نەتەۋىيەك لى جىھاندا بىۋانين،
پرسىياري ئىۋمان لا دروست دىكات كى ئايا ئىم چىمكى كى لى لايىن
دەس-ئاداران و پىارتى نەتەۋىيى و نىشتمانى و
سەشالدىم كراتىيەكانەۋ تەنانەت لى لايىن ھەندەك لى چىپەكانىشەۋ
بەكار دەھنەت ئاستە؟ ئايا دەۋىتەك ھەيە لى ئىر ناۋى دەۋىتە
نەتەۋەدا؟ تا كى ئىم بىر كەيە سەبەرى خەي بىرماندا دىكەشەت
تەنھا لى بىر ئىۋە لى ئىكادىميان و ئابوورىناسان و ئىشنىران كى
لى خەمەتى سىستەمەكەدان باشتىرەن بىرەدەيە؟

بہائی من زہر بے گہن ھن کہ ئو زار او یی، زارو یی کی نادرستی
بہام من لہر دا پنا بہ سہ خای گرنگ دہم کہ بے گہن بہ
نادرستی ئو چہ مکہ۔

يېڭى: ھېچ دىۋىتتەك و ھېچ وئەتتەك لىم سەردەمى ئىستەدا سەربەخىيىيە وئەك سەربەخىيى ئابوورى كە سەربەخىيى سىياسىش دروست دىكات. تەنەت دىۋىتتەكى گەۋرى وئەك ئەمەرىكا و يابان و ئەلمانىا و برىتانىا و ھەموو ئەۋانى دىكە ھەر ھەموۋىان بە جەركەك لى جەركەك، زەر يا كەم پاشكە ئەۋانى دىكەن لى ۋى ئابوورى و تەنەت ھەندەكىان لى ۋى سىياسىشەۋ.

لىم باردا پەۋىست ناكات پەنەبەرم بە ئامار چۈنكە ئەۋە ئاشكرايەكە بازىرگەنى نەۋانىان و بەشدارىكەردىنان لى كەخراۋە بازىرگەنى و گەبەستە ئابوورى و پەشەسازىيەكەن ئەۋەمان بە ۋەن دىكاتەۋە. ھەر كەسەك كە پەۋىتسى بە كەلەيەك ھەبەت كە دىچەتە بازە ياخود بە گەنەك لى ئىنتەرنەت بەى دىردەكەۋەت كە چەندەھا جەر لى ھەمان كەلە ھەن و لى ۋەتەنى دىكە ھەنراۋن بە ۋەتەكەى ئەۋە.

كەۋەتە نە دىۋەتە و ۋەتەن سەربەخەن و نە دىشتەنەن بە سەربەخەيىيەمەنەۋە، ئەمە خەسەتە و تەيەتەندى پەشەۋەچۈنى سەرمەيەدارى و گەبەلەيزەشەنە، ئەگەر ھەر دىۋەتەكى سەردەم و ھەر ۋەتەك گەر بىانەۋەت لىۋە بازىرەيە بەندە دەرۋە ئەۋە گەر ھەرسىش نەھەنەن وردە وردە دىۋەكەنەۋە.

دوۋ: دىۋەتە-نەتەۋە كە بەشى گەنگە و پەيەكەى كە حكومەتەكەيە چىانەتەيە، كەۋەتە نەۋەرايەتە چىنەكە و تەۋەرايەكە تەيەتە دىكات كە لى زەربەى ئەۋە دىۋەتە و ۋەتەنەشە نەۋەرايەتە كەمىنەيەكى زەر كەم لى دانىشتەۋەن دىكەن. لەگە ئەۋەشە ئەۋە دانىشتەۋەن و ھەۋەتەنە مەرج نەيە كە بە پەنەسەيى نەتەۋەيى، لى نەتەۋە ئەسەيەكەى خەۋى ۋەتەكە بن. لەشە دىبەنەن كە دىۋەتە-نەتەۋە پارەزگەرى لى بەرژەۋەندە و قازانجە كەمپانە زەبەلەج و سەرمەيەدار و سامەندەر گەۋەركەن دىكات بە جىۋەزى ۋەگەزىيە و جەندەيى، نەك پارەزگەرى زەرىنەى كەمەگە كە كەركەران و زەحمەتكەشان و چەۋسەۋەكەنە.

بە گەۋەرى ئەۋە سەپەندە زارەۋە دىۋەتە-نەتەۋە بەسەۋە دىۋەتەكەندە ھەر بە ھەى ئەۋەى كە زەمانى فەرمى زەمانى نەتەۋە سەركەيەكەيە ھەۋەيە. دۋە ئەۋەش ئەمە بە ھەى گەبەلەيزەشەنەۋە كەلتورى سەنە نەتەۋەكەن تەلەپەك بەرۋە لاۋەزى و لىۋەچۈۋە ئىشتەنە و دىۋەنە.

سە: ئەۋەى كە لى پەنەسەى دىۋەتە-نەتەۋەدا كە خەۋەنى كەلتورە و شەبەرى زەمانى ھەۋەشەنە، ئەستە تەدا نەيە. ھەموو ئەۋە دىۋەتەنە بە لى نەتەۋە سەركەيەكەى ۋەتەكە، ئەۋەنەى كە لى ئەسەدا لىۋە

بوون، کمايې تي نه تېووي ياخود ئيتنيكي لاي و ل ه نديكياندا
 ل و کاتوي ک ل و و ات گيرساون تېو و چ ند و چ ي کيان
 خست تېو. ئم کمايې تي يان خاوان کولتور و نريت و شنبيري و
 دين و ئايني خ يان و نه لگگ نه تېووي سردستدا نه لگگ
 کمايې تيې کاني دیک دا شير ناکر، ننگ ل ل ه ي کدي بگر
 بام شير ناکر.

لگگ وتني ئوي س ر و شدا، نکوي ل و ناکر ت ک بریتانیا
 زمانى ف رمى ئینگلیزی و ل ئ مانیا ئ مانى، هر ئاوا ل
 و ات کاني دیک شدا ک هاوب ش و ه مووان ب کاريد ه ن، بام ئم
 زمانه خ کاني نائینگلیز ب ويست و ئار زوى خ يان ف ر ن بوون و يا
 و ريان نه گرتوو، بکو ناچاريد و س پ نراو ب س رياندا ک
 د ب ت ئ و زمانه بزائن، خو نندن و نوسين و قس کردن و کارکردن و
 شان و مام م ي باز ا ب زمانه ف رميې ک ي نه خودى زمانى
 زکماکي کم نه تيې نائینگلیز کان.

ئم س ر م اي ئوي ک ل ز ر ک ل د و ت نه تېووي يې کاندا وکو
 ئران و عراق و هيدستان و سريلانک و تورکيا و چين و واندوا
 کنگ و زرى تر تو ئاى حوکم انى س ر کى نه تېووي سردست
 سياسى تي ه واردى و س رکوتکردنى ئوانى دیک ب کوشتن و گرتن و
 اوانان و دوورخستنه و يان و ياساخرکردنى زمان و کولتور و دينيان
 ب کارد ه ن ت.

ئا ل ل ر دا ئ و و و و ن ک د و ت - نه تېووي شيرى بنما س ر کيې کان
 ناکات و ئ و چ م کاني س ر و ب ي پ ناس کراو، ب س ريدا ج ب ج
 ناب ت. ل ل ر دا د ر د ک و ت ک چ م کى د و ت - نه تېووي هر وکو
 ناو کى ب ناو ر ک يا ناو کى ه خ ت ن ر نه ح قيق ت ل.
 س ر م اي داري ب م ب ست ئم چ م کى ب س ر ئ و د و ت تان دا
 د ب يو، ل ز ر ووش و سوودم ند بوو ل و و هاوکاتيش
 کردوي تيې ويردى س ر زمانى چ پ کان و بزوتنه و نه تېووي يې کان ک
 ل ل ر ئ و دروشم دا ب ئ و م ب ست خ باتى ئاشتيان و چ کداران
 بکن، ک ل بوونى بزوتنه وى چ کداريشدا هر خودى سيستم م ک
 براو و سوودم ندى ي کم بوو، ک وات ل ب کاره ناني ئ و
 د ست و ا ژ ي دا س ر م اي داري ل ه مو و وي ک و قازانجى کردوو.

4 پياوى سپى/ پياوى سپى پست

چ م کى پياوى سپى ل دى لگگ ز و کولتور و پ يو ندى
 کم م اي تيې و وکو ز ر ک ل چ م ک و د يارد کاني دیک ب

تەپپەينى زەمەن و قەناخ مەژوويەكانى مەقايەتى ئۆزىنىڭ گەنىكارى
تا ئادەتكە بىسەردا ھاتوو.

شارستانىيە كەنەكان (ۈك يەنەنەكان و مەنەنەكان) مەقەكانىيان
بەپەي "گەز" بە مانەي مەدەرن پەلەن نەدەكەرد. ئۇوان زىاتەر
مەقەيان بە كۆلتوور و زمان و جوگرافىيا جەيەدەكەردە. لەگە
ئۆشەدا دان نراۋ بە جەيەۋازىيە جەستەيەكان ۈك ئەنگى پەست،
ھەۋكەتەش ئەمە لاي ئۇوان بە مانەي پەلەنەندى كەمەلەيەتى و سىستەمىي
نەبوو، ۈكەچەن دواتەر بەۋ واتايە بەكارەنرا.

ئەۋەي كە زانراۋ زاراۋەي "پەۋى سەي پەست" بە گەشتى ئامازە بوو
بە پەۋەك كە پەلەن دەكەت ۈك سەر بە گروپى گەزى سەي پەست
بەت. ئەمەچەكە زەرجار پەيۋەندى بە كەسانى بە چەكە ئۆۋرەيدە
ھەيە. بە تەۋەننى مەژۋىيە بەمان دەدەكەۋەت كە مانەكە تەنەيا
بەلەلەزى نەيە چەنەكە لە مەژوويەكەيدا پەيۋەست بوو يەخود
پەيۋەستە بە پەلە و پەيەكەسەكە لەۋ چەۋەرچەۋە كەمەلەيەتەيدەكە
تەيدايە.

ۈكە پرسى گەزىيە، ئەمەچەكەش لە قەناخەكانى ژيانەدا مەدەرن و
گونجەۋ كراۋە تاكو تەنگەنەۋەي تەۋەۋە ھەبەت لەسەر پەلە و پەيە
كەمەلەيەتەيەكە. بە نەۋە ئەمە لە سەردەمى كەكەنەيەكەرنى ۈەتەن
و گەلەندە و كەرنى بازەرگەنە كەيەلە لە سەدەكانى 17 و 18 دا بىرەكەي
' گەز' دەستى پەكەردوۋە و پەرەي سەندوۋە بە پەسەۋەنەنەۋە بە
كەيەكەرنى ئەفرىقىيەكان و ئاۋەرەۋەنە گەلەنى ئەسەي " سەن "
ۈەتەكە. لەگە و تەنى ئەۋەشە كەچە ھەشتە كەبەرانى ئەلەندى و
ئەتەي و ئەۋرەپەي تەۋەتەلە سەدەي نەزەدەھەم و سەرەتەي سەدەي
بەستەمەدە لە ئەمەريكەدا بە تەۋەۋە بە "سەپەست" نەدەزانەن و ئەۋ
تەيتەيەن پەنەدەدرا.

زەرجار كەلەنى فەرجىنەي (لە ئەستادە ئەمەريكە) ۈك يەكەكە لە يەكەم
شەنەكان ناۋەدەبەت كە لە كەتەيەكانى سەلەنى 1600 دا "سەپەستى"
بە شەۋەيەكى ياسەي بەكارەنرا بە دروستەكەرنى دا بەشەۋەن لە نەۋە
ئۆۋرەيە ھەزەرەكان و ئەفرىقىيە كەيەكەراۋەكان.

بە گومان ياسە ھەمەشە ئامرازەكى كەريگەر بوو گەلەن و چەن و
تەۋەزەي بەلەدەست تەۋەنەنە بەكەريەھەنن بە ئەۋەي كە ۈستەيەنە،
ھەمەۋەزەم زەر و سەركەتەرن و كەيەلەيەتى و تەنەنەت لە ئەستەشە
بەكەمگەرنى ژەنەن لە زەر ۈەتەندە بە بەرژەۋەند و سوۋدى ئەۋ تەۋەزە
و چەنەنە بە ياسەي كراۋەن. لە كەنەشە ياسە و سەسەتەكان لە
شەنەكانى ۈك ئەمەريكە و كەلەنەكانى ئەۋرەپەي، ئەمەتەزەتەي ياسەي
بە خەكەي "سەپەست" بە مەفەكانەيەن دروست كەردەۋە لە بەرەنەبەر

دوورخستنډوې ئېوانى دىكدا. لـردا بـ گورې ئېو ياسا و
سياستـانـ پلـ بـ ندى گـزي بـ پاراستنى دـسات و ووايـتيدان
بـ نايـكسانى برـوى پـدرا.

بـ كورتى دـكرت بـم زاراوې مرـفى " سپى پـست" لـ بـستنـوـيدا
بـ پرسى گـزيـوـ بـ پلـى يـكم لـ كاتى كـلـنـيـالـزم و
كـيلـاـتـيدا داهـنـراوـ. يارمـتى جـبـجـكـردنى سيستمى ئـمـتـياز و
دـسـمـاتى بـ ئـورويـيـكان و نـوـكانـيان دا. گـز لـ وى
كـمـسـاـيـتـيـوـ بـو شـوـيـى كـ بـكارهـنـراوـ لـلايـن
كـمـگاـكانـوـ، دروستـكـراوـ و لـسـر بـنـماي بايـلـثـيانـ نـيـ.

لـ بـر ئـشـنايى ئـوانى سـرـوـدا، ئاـيا دـكرت ئـمـ لـ ئـستادا
بـرـكـى سـپـسـتـتى ياخود چـمكى پياوى سپى بـكاربـهـنـنـ؟

لـ كاتـيـكـدا لـو كـمـگاـيانى كـ ئـو چـمـكـ بـكارهـنـراوـ پـيـوـست
بوـ بـ ئـمـتـياز و پلـ و پاـيـى كـمـلايـتى و سياسى و ئابوورـيـوـ
بـكارهـنـانى ' چـمكى پياوى سپى/ سـپـسـت ' لـى من هـمـيـهـر هـيـج
نـبـت لـ بـر دوو هـكار:

يـك: لـناو ئـو كـمـمـانـى زـرـينـى ' پياوى سپى يا ژنى سپى / سپى
پـست بـ مليـنـها لـ ژنان و پياوانى 'سپى' ، سپى پـست، هـن كـ
بارودـخـى ژيان و پلـ و پاـيـى كـمـلايـتـيان لـ كـسانى شـپـست و
نـگى پـستـكانى دىكـ باشتـر نـيـ. ئـوانـيش وـكو زـرـكى كـمـمـ
بـدر لـ پـست و نـتـوـ و هاوـاـتـيـونـاـنـوـ چـوساـوـ و ستـمـلـكـرا
و پـراوـزـخـراون، بـ اـدـيـك كـ بـرژـوـندى سياسى و ئابوورـيـان
لـگـمـ ئـوانى دىكـ كـ سپى ياخود سـپـسـتن لـ لـان هـمان سيستمى
ئابوورى و سياسـيـوـ دـچـوسـرـنـوـ خـباتـيان يـكان دـخات دژ بـ
چـوسـنـران و دـوـتـكـيان و ياساى دـوـتـكـيان.

دوو: لـ ئـستادا زـرـك لـوانى كـ شـپـسـتن پلـ و پاـيـى بـرزى
كـمـمـاـيـتى و ئابوورى و سياسـيـان هـيـ و هـبوـ، هـر بـ نمونـ
وشى سوناك سـرـكـوـزـيرانى برـيتـانـيا بوـ كـ خـى بـ گـز
هـنديـ، ياخود يـكم وـزـيرى سـكـتـلـند هـمـزـيوسف كـ بـ گـز
پاكـستـانـيـ، سـرـكى حـيزبى تـرى ئـستا (موخافـيزـينى) برـيتـانـيا
شـپـسـتـ، نـدـيم زـهاوى كـ كوردى عـراقـ ماوـيـك وـزـيرى دارايى
برـيتـانـيا بوـ. ئـمـ جـگـ لـوى بـ دـيـها ئـندام پـلـلـمان لـ
پـلـلـمانى وـستـمنـسـتـر و سـكـتـلـند و وـسـدا كـ سـپـسـتن نـن هـن
دـسـمـاتى سياسـيـان هـيـ و خاـونـ دـنگ و نـنگن لـ وـنـكـشانى
سياستى حـيزب و وـاـتـكـياندا .

بە گومان ئىمى كە وتم نەك ھەر بە بریتانیا بەكۆ بە سەراپای
 وەتانی ئوروپا و ئىمىرىكا و وەتانی سەكەندنا فیش استە.
 كەواتە لەر دا پرسی ئىگەزى و ئىجەككى ناكەت وەكۆ دياردەيكى
 بايەلەجى تەماشای بەكەين بەكۆ دەبەت وەكۆ پەرسەكى بەلەدەستى و
 بوونى پەلە و پايلەى سياسى و ئابورىى بېينى تەنەت دەكەت بەكەين
 ئەوانە نە ئىگەزىيان ھەيەو نە نەتەو و نە وەتەت، پاسپەرتى ئەوان
 سەرەوت و سامانەكەيانە كە ئەو پەكە كەمەلەيەتەيە بە دروست
 كەدون. ئەم چەكە بە تەواوى ئەدەكەتەو بە تەيەت كەتەك
 دەتەنەت قورسايى مەژووى ھەبەگەت، كەتەك لە چوارچەوەى
 داينامىكى دەسەتەت، يان چەكەتە چەكەستەو كەنە بەكەردەھەنەت.
 لەكەتە وتەنى ئەوانەى سەرەوتەشدا نەتەنەت نەكولى ئەو بەكەت كە
 ئىگەز پەرسەتى و گەفتى ئايسىزم ھەشتا گەفتەكى گەورەى كەمەلەگەى ئەم
 وەتەنە نەيە كە لە راستیدا مانەوەى و بەھەزبوونى ھەكارى سياسى و
 ياسايى و ئابوورى خەى ھەيە كە دەوەتە بە استەوخە و نەاستەوخە
 گەشەى پەدەتە بە دابەشكەرنەى خودى ھەوەتەيان و خەكەكەى لە
 پەنەوى بەرژەوەدەنى خەيدا.

5 شەي چيانەتەى ياخودى شەي دەسەتەت

پەش سەدەى نەزەھەم بە شەوەيكەى بەرفەراوان زارەوى "جەنگەى
 چيانەتەى" بەكارنەدەھەنەرا، بەكەم بىرەكەى مەملەنەى نەوان چىنە
 كەمەلەيەتەيكەن چەند سەدەيكە بوو بوونى ھەبوو. بە نموونە لە
 ئەوروپاى سەدەى ناوئەستە ئاپەينەكانى جوتەياران، وەك ئاپەينەى
 جوتەيارانى ئىنگەلەز لە سەى 1381 و شەي جوتەيارانى ئەمانە
 (1524 - 1525)، وەك مەملەنەى نەوان چىنە كەمەلەيەتەيكەن لە
 چوارچەوەيكەدا نەشان دراو گەزەچەى زمان و چەكەى "جەنگەى چيانەتەى"
 بە بوونى بەكارنەدەھەنەراو.
 لە فەرەنسەشدا لە سەردەمەى شەشەى (1789 - 1799)، بىرمەندەن و
 شەكەكەانى ئەو سەردەمەى زارەوئەيكەن بەكەردەھەنە كە نەيكە بوو لە
 چەكەى "جەنگەى چيانەتەى".

زارەوى "جەنگەى چيانەتەى" بە شەوەيكەى بەرچاوەلەلەين پەزەزەف
 پەدەنى ئەنارەست و بىرمەندەى سەسەلەستى فەرەنسەى لە ناوئەستە
 سەدەى نەزەھەمەدا بەكارەھەنەرا. ئەو يەكەكە بوو لە يەكەم كەسەكان كە
 بە بوونى سەسەى شەي نەوان چىنەكانى كەرد نەك تەنەا "خەباتەى
 چيانەتەى". پەدەن كە لەسەر بىرەكەى شەي نەوان چىنەكان
 نووسەوئەتە، مەملەنە ئابوورى و كەمەلەيەتەيكەنى نەوان كەكارەن و
 سەرمەيەدارەكان بە جەكەلە شەو و سەف دەكەت.

بېلام بیرکک ی "شئی چینای تی" وک چمکک کی ئاشکرای ململان ی توندوتیژ، یاخود ششگگ ان ی نوان چینک کان دواتر لای مارکسیست کان و سیالیستی کان دیک و ب تایب تی ل ک تایی سد ی نرد ه م و س ر ت ای سد ی بیست مدا فراوانتر کرا و قس ی زیاتری ل س ر کرا ، ئیتر ب ئاشکرا د رک و ت ک شئی چینای تی ب بیرکک ی د س ا تخوازی و د س ا تدار تی د بینر ت .

کارل مارکس و فریدریک ئنگس ب پل ی ی کم د ست و اژ ی "خ ب تی چینای تی" کلاسنکامپف ب زمانی ئ مانی ((Klassenkampf ب کاره ناو نك ج نگی چینای تی، بلام ل کاتی باسکردنی ووب ب ووبوون و ی ششگگ ان شدا ئاماز یان ب شئی چینای تی کردوو . ئ و زمان ش ل س ر تادا ل کت بی مانیفستی کم نیست (1848) دا ، د رک و توو و نووسیویا ن م ژووی ه موو کم مگ "م ژووی خ ب تی چینای تی" و ئ م خ ب ت دواجار د ب ت ه ی ووخاندنی ب ر ژوازی ل لای ن پ ر لیتاریا . خودی ئنگس ل ه ن د ک نام و وتاردا ل کاتی باسکردنی شدا ، ل و دا وونتر ئاماز ی ب "شئی چینای تی" داو .

میخائیل باکونین-ش ، ئ نارکیستی ووسی، ز رجار بیرکک ی شئی چینای تی ب و سفکردنی کرد و ی ششگگ ان ی توندوتیژان دژی د و ت و س رمای دار کان ب کار د ه نا . ل س ر و ب ری ک مون ی پاریس (1871) و پاش ک مون ئیتر ب وونی و دیاریکراوی دوی ئ و ووداو ب کاره نانی زمانی "ج نگی چینای تی" ل ن و ششگگ اندا چ سپاند ، ئ م ش دوی ئ و ی د س ا تدار ی ف ر نسا ب ش و ی کی د ندان ا ا پ ی ن ک ی ک مون ی پاریسی س رکوت کرد .

مارکس و ئنگلس ه رو ها بیرم ند مارکسی کان دواشیان شئی چینای تیان و کو دیارد ی کی است قین ک بارود خی مادی د جو ن ت د بین ی . ه موو ئوان ب خودی مارکس و ئنگلسش و ها و ا بوون ل س ر ئ و ی ک ب ر ژوازی (چینی س رمای داری) و پ ر لیتاریا ل بن تدا ب ر ژ و ن دی د ب ی کیان ه ی و ئ و ش ب کها تی ک م ا ی تی ناک ک ی نوانیانی ز ق کرد ت و .

ه موو ئوان ئامانجی پ لیتاریان ب ست ت و ب د س ا تگرتن د ستی سو ت ب بن ب کردنی جیاوازی چینای تی کان و ه و شان دن و ی خودی چینک انیش .

ل ز ر ح ا تدا تی ری شئی چینای تی ب ک کردن و ی ج ماو ر ، ج ماو ر یوون ، ب کار د ه نرا ، بلام ز رجار د ر ئ نجام ک ی دروستکردنی د س ا ت کی نوو بوو ن ک ه و شان دن و ی است قین ی

چینایه تی بوو. زه رجار سه رکړد شگه کانه پوهیستان به پشویوانی
جه ماوه ری هه بوو، به یه پاساودانی شه ی چینایه تیان به کاره نه به
ئیلهام به خشین به کرکاران و جوتیاران.

به ای من په ناسه کړدنی شه کانه که له مژوودا ویداوه به شه ی
چینایه تی، شه ری چینایه تی نه بوون به کو شه ی ده سات و
ده ساته تگرتنه ده ست بوون به مام هه میشه به رگه کیان له و به رگانه
یاخود نایه کسانه ئا بووری و چه وساندنه و کراوه به به ردا و هه زی
بزوه نه ر بوون تا کو شه کانه جه ماوه ری بکر نه. نه و په استیه زه ر
که س به شداری نه م شه انه یان کړدوه نه که هه ر ئازاریان چه شتوه و
که مئه ندام بوون به کو قوربانیه به گیانه خه شیان و خه زانیشیان
داوه، به مام شه که له جه وه ردا ململانه ده سات ده رنه نجامه که ی له
قاب دا، خه بات و په اپه ین و شه شه کانه ده سته به ریه نو یان
به ره مه نه و نه که که مکه گی به چینایه تی په استه قینه. هه ر له به ر
نه و که که ده ساته تیان گرتنه ته ده ست، پاراستنی ده ساته تی خه یان له
په شینه ی کاره کانه نه و بووه له بری به ده سته نه نه یه کسانه
په استه قینه ی چینایه تی.

نه و شه و جه نگانه ی که به رگی دیکه ی به به ردا کراوه، زه ر جار به
جه نگی چینایه تی ناوی براوه و کو شه شه فیه رنه سا (1789-1799) که
جا که بینه کانه نه رسته کراسیه ی ووخاند به مام له که تاییدا نوخبه یه کی
نوه یان دامه زراند، دواتریش ناپلین ده ساته ته و رگرت.

شه شه ی ووسیه (1917) ی به لسه فیه کانه نمونه یه کی دیکه یه له و
شه انه ی ده ساته ته په اش موتر به کړدنی به پرس و خه باتی چینایه تی،
نه و بوو له سه رته تا و که شه که چینایه تی درایه قه م، به مام له
استیدا شه ی ده ساته ته بوو. باز نه ی نه و شه ی ده ساته ته له دوا پیدا
نه و نه ده ته سک بووه و ده ساته ته یه حیزبیه له و ته په ان و بووه ته نه
ده ساته ته ناوه ندی حیزبه به لسه فی. دواتریش شه شه که ی حیزبه
که م نه سته چینیه، به سه رته کانه ته ماوتسیت نه گه - که له سالی 1949
سه رکه وت ململانه و خه باتی ده سته به کړدنی خودی ده ساته بوو.

ده توانین ئامازه به نمونه ی که له م باره یه و به بکه ین و کو شه ی
نه وانه ئیمپراته رییه ته صه فیه و عوسمانیه، شه کانه هه نه که له
وه تانه عه ربه ی له گه ئیسریل دا، 1967 و 1973، شه کانه خواروی
نه و نه ته ئاسیه، شه ی فکه لاند، شه ی نه ران و عه راق، هه ردوه
شه که ی که نداو و ته نانه شه ی ئیستای حه ماس و حیزبه له گه ل
ئسرائیل داو شه ی ووسیه و نه کرانیه اش. نه و په ئاشکرایه که هه مو
شه چینایه تییه کانه، دینه ی کانه، قه ومیه کانه، شه ی ده ساته بوون

تەنانەت شەئى بىرگىرىكىرىدىن لى خە جەنگى دەسلەپتە چۈنكى بىرگە
نەدرەۋ كە دەسلەپتە دەرەكى جەنگى دەسلەپتە ناۋخەيىكە يا
خە ماۋيىكە بىرگەتەۋە.

ناكرەت ھە كام لىم جەنگەنە بى جەنگى چىنايەتە دابىرەن بىرگە
جەنگى دەسلەپتە و دەسلەپتە توۋرگىرىن بوۋە، ئىدى ئۆۋە گىرەگە نىيە لايەك
ھەشى كىرەتە سەر لايەكە دىكە و لايەكە دىكە بىرگە لى خە كىرەۋە،
تەنانەت بىرگىرىكىرىدىن لى خە بى مانەۋە ئۆۋە دەسلەپتە بوۋە كە
ھە بوۋە .

ۋەكە لى سەرەتە ئۆم خە دا و تەم پىرەدەن و باكەنەن-نىش لى سەر شەئى
چىنايەتە يا خە باتە چىنايەتە ياخود توندوتىزى چىنايەتە قىسەيان
كىرەۋە بىرگە ھەگىز قىسە ئۆۋە لى سەر جەنگى دەسلەپتە تەخۋازىيە
نە بوۋە. ھەر ئاۋاش كە ئەنارگىستەكان گەچى باۋەيان بى خە باتە و
جەنگى چىنايەتە ھەيە بىرگە لى پەناۋە گىرەنە دەستە دەسلەپتە
سىياسىدا نە بوۋە و نىيە. لاي ئۆۋە باتە سىياسى نە ۋەسىلەيەكە و
نە پىرەدەكە بى دەسلەپتە سىياسى، ياخود بى باۋەستە چىنەكە لى
چىنەكان، بىرگە پىرە و ۋەسىلەيەكە بى لى ناۋبەردەنە باۋەستە ھەموو
چىنەكان، لى ۋەشە ھەكەشەنى ھەموو جەرە دەسلەپتە تەكى سىياسى. كەۋاتە
دەكرەت بىرەن لى ھەردەۋە مەيدانەكە دا، لى مەيدانە تىرە و مەيدانە
پىراكتىكە تەنە ئۆۋە بوۋە و ئۆۋەنە كە خە باتە چىنايەتە و جەنگى
چىنايەتەيان بى دەسلەپتە بىرگەنە ھەناۋە و نەۋىستەۋە.

بى پىرسىارەكە تەيە بى ئۆم خە دەھەنەم و دەپىرەم ئۆگەر سەرەپەيە
شەكەكان شەئى چىنايەتە بوۋە نەكە دەسلەپتە، دەيە بىچە ھەچ كام لى و
شەكەنە جىاۋازى چىنايەتە و دەسلەپتە لى ناۋ نەردەۋە ؟ بىچە پىرسى
چىنايەتە قەۋەترە و دەسلەپتە تىشى ۋەكە دەۋەتە بىھەزە و بىھىزە كىرەۋە
؟

Zaherbaher.com

Zaher Baher

نيسانى 2025